

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ایران چگونه با تحریم های آمریکا مقابله خواهد کرد؟

شورای آتلانتیک - مرکز جنوب آسیا - نوامبر ۲۰۱۸

مترجم: مهدی اباذری

شناسنامه

عنوان: ایران چگونه با تحریم‌های آمریکا مقابله خواهد کرد؟

مترجم: مهدی ابادزی، پژوهشگر حلقه اقتصاد تحریم مرکز رشد دانشگاه امام صادق علیه السلام

چاپ: اول، بهار ۱۳۹۸

تیراژ: ۲۰ نسخه - داخلی

تهران، بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، دانشگاه امام صادق علیه السلام، مرکز رشد

info@rushd.ir

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
۱۰	بانک‌داری و ارزشها
۱۶	مشوق‌های پیشنهادی ایران برای حفظ صادرات نفت
۲۱	همسایگان و شوالیه‌های سیاه
۲۳	شرکت‌های پوششی و سهمیه‌بندی
۲۶	نتیجه‌گیری
۲۸	مباحث تکمیلی
۲۸	درباره نویسندگان
۲۸	درباره اندیشکده شورای آتلانتیک
۲۹	طرح آینده ایران

پیشگفتار

پس از چندین سال مذاکره بر سر برنامه هسته‌ای ایران در نهایت ایران و کشورهای ۱+۵ در ۲۳ تیر ۱۳۹۴ به توافق هسته‌ای تحت عنوان برجام دست یافتند. فارغ از بررسی محتوای این توافق، پس از کمتر از سه سال، رئیس‌جمهور جدید ایالات متحده، برجام را یک توافق احمقانه خواند و علی‌رغم پایبندی ایران به تمام تعهدات خود، به‌صورت یکجانبه از توافق برجام خارج شد. بدین ترتیب تحریم‌های آمریکا که با توافق برجام متوقف شده بود بار دیگر احیا شد. موج اول تحریم‌ها سه ماه بعد و موج دوم تحریم‌ها شش ماه بعد عملیاتی می‌شد.

اندیشکده شورای آتلانتیک یکی از صدها اندیشکده آمریکایی است که ایران یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد مطالعه آن‌ها است. این اندیشکده چند روز قبل از اجرایی شدن فاز دوم تحریم‌های آمریکا علیه ایران نشستی را برگزار کرد که در آن به بررسی مهم‌ترین روش‌های مقابله‌ی ایران با تحریم‌های آمریکا پرداخته شده بود. تمام این روش‌ها با مطالعه مجموعه

اقدامات ایران از ابتدای انقلاب به خصوص تحریم های اوایل دهه ۹۰ شمسی، جمع آوری شده بودند.

این روش ها در ۴ محور خلاصه می شوند؛ ۱. بانکداری وارز ۲. صادرات نفت ۳. همسایگان ایران و همکاران جهانی ۴. شرکت های پوششی و سیاست های داخلی. هرچند که به علت ماهیت پویای جنگ اقتصادی ایران و آمریکا روش های مقابله ای ایران لزوما در این موارد خلاصه نمی شود اما بررسی راه های مقابله آمریکا با این روش ها نکات بسیاری را می تواند در بر داشته باشد.

در قسمت هایی از گزارش به روند فروپاشی سلطه اقتصادی آمریکا و حرکت کشورهای جهان به سوی ارزی غیر از دلار به طور ضمنی اشاره می شود. این گزارش به توانایی ایران در غلبه بر تحریم های جدید اذعان می کند اما از سویی فشارهای اقتصادی مضاعف بر مردم ایران را نیز مورد توجه قرار می دهد.

مهدی اباذری

پژوهشگر حلقه اقتصاد تحریم

مرکز رشد دانشگاه امام صادق علیه السلام

مقدمه

بعد از بیش از یکسال تلاش برای رسیدن به توافق هسته‌ای که در سال ۲۰۱۵ بین ایران و پنج قدرت جهانی به همراه آلمان به دست آمد، رئیس جمهور دونالد ترامپ در می ۲۰۱۸ اعلام کرد که ایالات متحده در واقع خواهان خروج از برنامه جامع مشترک اقدام (JCPOA) است و تحریم‌های چندجانبه و ثانویه را بر ایران دوباره اعمال نمود. موج اول در ۶ آگوست ۲۰۱۸ صنعت اتومبیل‌سازی، ارز خارجی و طلا را مورد هدف قرار داد. موج دوم نیز که در ۵ نوامبر ۲۰۱۸ عملی خواهد شد بسیار شدیدتر است و صادرات نفت و بانک‌های ایران را مورد هدف قرار داده است.

حتی قبل از این که موارد بالا اعمال شوند تحریم ها تاثیر سختی بر اقتصاد ایران و خصوصا ارز ایرانی، ریال، گذاشته بود؛ بطوری که ارزش آن نسبت به دلار آمریکا بسیار پایین آمده بود. شرکت های غربی شامل عمده بنگاه های اروپایی، ایران را برای اجتناب از به خطر افتادن روابط بسیار اثرگذارشان با نظام مالی و بازار آمریکا، رها کرده اند. اما هم زمان دولت های اروپایی و عمده شرکای تجاری ایران در آسیا، بر تدوام حمایت خود از برنامه جامع مشترک اقدام تاکید کرده اند و درصدد تعبیه سازوکارهایی برای ادامه تجارت با ایران هستند. ظاهرا ایران با کمک شرکای خویش - بریتانیا، چین، فرانسه، آلمان و روسیه - در تلاش برای خلاصی از موج تحریم ها با امید به ریاست تک دوره ای ترامپ و بازگشت رئیس جمهور بعدی به توافق هسته ای است. این خلاصه موضوع با به یاد آوردن چگونگی نجات یافتن ایران از موج سهمگین تر تحریم های چند جانبه قبلی به رهبری دولت اوباما در زمانی که ایران از نظر ژئوپلتیک منزوی تر بود؛ راه های ایران برای مقابله با تحریم های آمریکا را، بررسی خواهد نمود.

بانکداری و ارزها

خبرهای بیشماری از تحریم های ایران موضوع اصلی خبرگزاری های بین المللی را تشکیل می دهد. در این میان یکی از چشمگیرترین آن ها تاجر ایرانی-ترکی، رضا ضراب، است که میلیارد ها دلار را از ترکیه به ایران از طریق بانک ها، معاملات تجاری و شرکت های پوششی جابه جا کرده است. او در نوامبر ۲۰۱۷ یک دعوی دادخواستی را با کمک سران آمریکا امضا

کرد، که به آن‌ها در محکوم کردن جانشین سابق مدیرکل بانک دولتی ترکیه؛ هالک‌بانک، به علت نقض تحریم‌ها کمک می‌کرد.

تجهیزات پارس جنوبی در نزدیکی عسلویه

در آوریل ۲۰۱۸، معلوم شد که بانک آینده بحرین با تهران در جابه‌جایی ۷ میلیون دلار از سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۵ از طریق جعل اسناد برای پنهان نگه داشتن رابطه تجاری بین ایران و شرکای خارجی، همکاری داشته است. یکی از راه‌های انجام این کار از طریق «رد گم کنی» بود که در آن اطلاعات هویتی تراکنش بانکی حذف یا تغییر می‌یافت. برای مثال، یک دستور از بانک ملی - یکی از سهام‌داران ایرانی بانک آینده بحرین - بانکداران را ملزم کرده بود که نام بانک یا شماره ارجاع آن را ذکر نکنند و از مسیرگزینی تراکنش از طریق نیویورک بپرهیزند. «رد گم کنی» یکی از شایع‌ترین راه‌های دورزدن برنامه تحریم است؛ به طور مشابه بانک پیلاتوس، یک بانک خصوصی در کشور مالتا، تحریم‌ها را از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۴ دور زده است.

بانک پیلاتوس تحت عنوان یک طرح خانه سازی در ونزوئلا، انتقال ۱۱۵ میلیون دلار از بانکی غربی به شرکت های ایرانی را پولشویی کرده است. صاحب بانک، علی صدر، با ملیت ایرانی، از گذرنامه کشور سنت کیتس ونویس^۲ با آدرس اماراتی استفاده می کرد. ایران برای عبور از تحریم های سال ۲۰۱۲ که بانک مرکزی و تعدادی از موسسات مالی دیگر را هدف قرار داده بود، چند بانک خصوصی در عراق افتتاح کرد؛ که اغلب تحت مالکیت ملیت های عراقی، لبنانی یا سوری بودند.

ماجرای آقای صدر مثالی است از اینکه چگونه ایرانیان ثروتمند در ارتباط با دولت ایران، از گذرنامه خارجی برای طرح های سرمایه گذاری استفاده کرده اند. کشورهای کوچکی همچون سنت کیتس ونویس، جزایر کوموروس و آنتیگوا معمولاً برای دورزدن تحریم ها استفاده شده اند. ملیت های ایرانی اساساً گذرنامه ها را از این کشورها برای ثبت شرکت هایشان در خارج و افتتاح حساب های بانکی تهیه کرده اند. علی رغم اینکه دولت ایران تابعیت دوگانه یا گذرنامه دوم را نمی پذیرد، به طور پنهانی اجازه بهره مندی از آن را به تاجران بلند پایه داده است.

جزایر کوموروس، کشوری کوچک در کنار سواحل آفریقا، ۱۰۰۰ گذرنامه برای افرادی که محل تولدشان ایران ثبت شده، صادر کرده است. بسیاری از گذرنامه ها در خلال سال های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۷ در اوج تحریم های چند جانبه خریداری شده اند. دولت کوموروس سرانجام گذرنامه بیش از ۱۰۰ تابعیت

^۲Saint Kitts and Nevis

ایرانی را باطل و روابط دیپلماتیک خود با ایران را قطع کرد؛ و در سال ۲۰۱۶، روابط نزدیک‌تری با کشورهای ثروتمند عربی همچون عربستان سعودی برقرار کرد.

ارز نیز چالش مهم دیگری برای تجارت ایران است. محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه ایران، در گفت‌وگو با گروه کوچکی از خبرنگاران و تحلیلگران امور ایران در نیویورک در ۲۹ سپتامبر گفت ایران و شرکای تجاری‌اش از ارزهای خودشان برای معاملات تجاری دوطرفه و ارز غیر دلار برای تسویه ناترازی در پایان دوره‌های خاص استفاده خواهند کرد. او گفت: «مردم هرچه بیشتر علاقه‌مند به اجتناب از دلار در تراکنش‌هایشان می‌شوند. کالایی را با ارز خودت بفروش و کالایی را با ارز کشور دیگر بخر و بعد از سررسیدن دوره‌ای معین با ارزی غیر از دلار آن‌ها را تسویه کن. این تقریباً ممکن و حتی سودمندتر است.»

روسیه نیز که به خاطر مسائل اوکراین و استفاده از عوامل شیمیایی در طرح‌های ترور و دیگر موضوعات تحت تحریم‌های آمریکا قرار دارد؛ با ایران درباره کنارزدن دلار آمریکا صحبت کرده‌است و تمهیداتی برای یک شبکه پرداخت یکپارچه منطقه‌ای^۳ شامل کشورهای جداشده از شوروی سابق در آسیای مرکزی و با امکان مشارکت ترکیه صورت گرفته‌است.

^۳Regional integrated payment network

چین، به عنوان بزرگترین خریدار نفت و شریک تجاری ایران، اخیرا یک بستر خرید نفت مبتنی بر یوان^۴ برپا کرده است. با اینکه ایران جزو دلایل اصلی پکن برای عقد این قرارداد نیست اما بورس، مفید بودن آن را ثابت کرده است. به طور مشابه رئیس کمیسیون اروپا جین کلاود جانکر^۵ گفته است که اتحادیه اروپا قصد دارد استفاده از یورو در تجارت جهانی مخصوصا برای خریدهای نفت و گاز را افزایش دهد.

برای ماه ها اروپا در جستجوی سیستم تبادل پولی الکترونیک جایگزین بود که نتواند از سوی وزارت خزانه داری آمریکا مسدود شود. از آنجایی که بانک های تجاری دیگر نمی توانند منابع مالی را به بانک مرکزی ایران و بسیاری از موسسات مالی تعیین شده دیگر منتقل کنند، اروپا - با گمان این که دولت ترامپ یک بانک مرکزی اروپایی را تحریم نخواهد کرد - تکیه بیشتری بر بانک های مرکزی می کند. با توجه به اخبار ان بی سی^۶ که در این باره می گوید: «در این حالت، یک بانک مرکزی صدها یا حتی هزاران مبادله برنامه ریزی شده را با یکدیگر جمع خواهد کرد و منابع مالی را به صورت یکجا به ایران خواهد فرستاد و سپس بین دریافت کنندگان مورد نظر در ایران بازتوزیع خواهد شد.»

^۴Yuan

^۵Jean Claude Juncker

^۶NBC News

اروپا، به عنوان یک قسمت از این سازوکار پیش‌دستانه، در صدد تهیه یک نظام پرداخت مستقل از دلار آمریکا است. اروپایی‌ها از ماه‌ها پیش درباره ایجاد یک کانال ویژه مالی^۷ برای کمک به کشورهای اروپایی جهت انجام قانونی مبادلات با ایران صحبت می‌کردند. فدریکا موگرینی، نماینده ویژه امور خارجی و امنیتی اتحادیه اروپا، در گردهمایی عمومی سازمان ملل برنامه‌هایی را برای کانال ویژه مالی بعد از گفت‌وگو با کشورهای ۴+۱^۸ اعلام کرد. این گروه طی بیانیه‌ای گفت که طبق این سازوکار آن‌ها می‌توانند از آزادی عوامل اقتصادی خود جهت پیگیری تجارت قانونی با ایران حمایت کنند. در بیانیه آمده‌است: این سازوکار، پرداخت‌های مرتبط با صادرات و واردات ایران (از جمله نفت) را تسهیل خواهد کرد که به عوامل اقتصادی جهت پیگیری تجارت قانونی با ایران یاری و اطمینان خواهد بخشید. با وجود این‌که غیرمحمتمل است غالب شرکت‌ها از این سازوکار استفاده کنند، کانال ویژه مالی می‌تواند تجارت بشردوستانه و قانونی شرکت‌های کوچک و متوسط با ایران را تسهیل کند.

ایران اخیراً بطور چشمگیری جواز استخراج بیت‌کوین و سایر رمزارزها را صادر کرده‌است. همچنان که این خلاصه‌موضوع نوشته می‌شود بانک مرکزی ایران در حال تهیه پیش‌نویس یک چارچوب سیاستی برای استفاده از رمزارزها در تجارت خارجی است. حتی صحبت از به کارگیری رمزارز

^۷SPV (Special Vehicle Purpose)

^۸P4+1 (China, France, Germany, Russia, and the United Kingdom)

ملی ایران به میان می آید (اگرچه کشور هایی نظیر ونزوئلا در این زمینه نتایج ناامید کننده ای داشته اند). با توجه به گفته مقامات ایرانی، این رزمراز شبیه بیت کوین خواهد بود اما تنها برای بانک ها و شرکت های ایرانی قابل استفاده خواهد بود.

مردم ایران همچنین بر «حواله»، یک شکل سنتی از بانکداری که در آن صرافی مقادیر قابل توجهی از پول نقد را به بانک ها منتقل می کند، متکی هستند. معمولاً پول ها به بانک هایی در ترکیه و امارات منتقل می شوند؛ و سپس منابع مالی از طریق سیستم بانکی به حساب بانکی مشخص شده در غرب (از جمله آمریکا) منتقل می شود. در این حالت مبدا ایرانی غیرقابل ردیابی است. در ماه اکتبر، خبرگزاری رویترز گزارش کرد که ترکیه ۴۱۷ مطنون به پولشویی را دستگیر کرده است که ۴۱۷ میلیون دلار را با ارز خارجی به ۲۸۰۸۸ حساب بانکی که اکثراً متعلق به ایرانیان ساکن آمریکا بودند، منتقل کرده اند.

مشوق های پیشنهادی ایران برای حفظ صادرات نفت

رژیم تحریم های چندجانبه سال ۲۰۱۲ در نظر داشت تا صادرات نفت بیش از ۱ میلیون بشکه در روز ایران را متوقف کند. از ماه ژوئن تا سپتامبر ۲۰۱۸، صادرات نفت ایران تا حدود ۶۰۰ هزار بشکه در روز بیش از ۲۵ درصد کاهش پیدا کرد. سرعت کاهش بیش تر از مقدار پیش بینی شده در داخل بود و تخمین زده می شود کاهش کل فراتر از این برود.

دولت ترامپ خواهان به صفر رساندن نفت صادراتی ایران است. همانطور که شرکت‌های اروپایی واردات نفت ایران را از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۵ کاملاً متوقف کردند. زمانی که فشار جهانی روی ایران برای مذاکره درباره محدودکردن برنامه هسته‌ای در اوج خود بود، اتحادیه اروپا به‌طور رسمی چنین وارداتی را ممنوع اعلام کرد. اگرچه این هدف در موقعیت کنونی غیرقابل اجرا است. بیش‌تر خریداران نفت ایران در حال کاهش واردات خود هستند اما نه به میزان صفر و منتظر هستند تا ببینند دولت ترامپ چه نوع معافیت‌هایی را صادر خواهد کرد.

تهران مشوق‌های متنوعی را برای واردکنندگان پیشنهاد کرده‌است. که تخفیف قیمت‌های نفت خام و در برخی موارد، حمل رایگان کشتی را شامل می‌شود. ایران همچنین در شرایطی اقدام به تهیه بیمه‌های خود برای نفت‌کش‌ها کرده‌است، که اکثر شرکت‌های بیمه بین‌المللی به علت تحریم‌ها از بیمه ایران بازداشته شده‌اند. تهران همچنین از تانکرهای خود در جایگزینی با تانکرهای بزرگ شرکت‌های کشتیرانی چندملیتی استفاده می‌کند. ایران طبق گزارش‌ها، در ماه جولای، صادرات هند با تانکرهای شرکت ملی تانکرهای ایرانی^۹ را بیمه کرد.

تسلیم شدن به درخواست آمریکا برای دهلی‌نو پیچیده است. نزدیکی زیاد آن به ایران در کاهش هزینه‌های جابجایی کمک می‌کند و پالایشگاه‌های هند به‌طور ویژه جهت فرآوری نفت ایران پیکربندی شده‌اند و تغییر به

^۹NITC (National Iranian Tanker Company)

عرضه کننده دیگر امر دشواری است. بنابر گزارش سی‌ان‌بی‌سی^{۱۰} سایر مقامات رسمی هند آشکارا گفته‌اند که همه واردات هند از ایران را قطع نخواهند کرد و انجام این کار غیرممکن است.

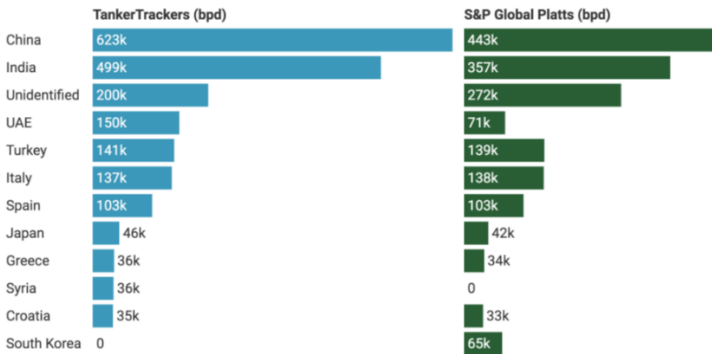
برخی کشورها تصمیم گرفته‌اند تسلیم فشار آمریکا نشوند. شرکت‌های نفت چینی^{۱۱} محموله‌های خود را با تانکرهای شرکت ملی تانکر ایران جابجا می‌کنند. در ماه جولای، همه ۱۷ تانکر حامل نفت خام ایران به چین متعلق به شرکت ملی تانکر ایران بود. به‌طور قابل توجه به عنوان طولانی‌ترین زمان در طول سه سال، اخیرا ایران به مدت ۱۸ روز است که متحمل وقفه عدم صادرات نفت به چین می‌شود. اگرچه علت واضح نیست، بلومبرگ حدس زده بود باید به‌منظور مذاکره جهت دستیابی به شرایط بهتر باشد، کاری که چینی‌ها در سال ۲۰۱۲ نیز انجام داده بودند.

برخی واردکنندگان نفت ایرانی پیشنهاد داده بودند تا به‌صورت تهاوتی با ایران معامله کنند. حتی اتحادیه اروپا نیز با توجه به سخن مقامات ایرانی شیوه نفت در برابر کالا را در نظر دارد. در طول دوره قبلی، وجه پرداختی برای نفت ایرانی در حساب بانک‌های خارجی بلوکه می‌شد یا به عنوان اعتبار جهت خرید کالاها و خدمات محلی به کار می‌رفت. این مورد، مخصوص معامله با چین بوده است.

^{۱۰}CNBC News

^{۱۱}Zhuhai Zhenrong Corp و Sinopec Group

Iran Crude Oil Exports (Sep 2018)

صادرات نفت ایران بیشتر از آن چیزی که رسانه‌ها می‌گویند می‌تواند برگشت پذیر باشد.

روسیه نیز شیوه خرید نفت در ازای کالا را در نظر دارد. روسیه هم‌چنین در فکر خرید نفت ایران و فروش آن به کشورهای طرف سوم تحت عنوان نفت روسیه است. این نوع از معاملات پایاپای نفتی در صنعت نفت حتی در محیط غیر تحریمی نیز رایج است. هم‌چنین پیشنهادی مبنی بر فرستادن نفت ایران به بندرهای خارجی و ترکیب آن با نفت خام غیر ایرانی و بازفروش آن وجود دارد. در اوج تحریم‌های چندجانبه، تهران اسنادی را جعل می‌کرد که نشان می‌داد گویا نفت ایران از عراق می‌آید. ایرانی‌ها علاوه‌براین با شرکت‌های اروپایی در ترکیه معامله می‌کردند و قبل از آن‌که اسناد تغییر یابند و کالاها به بندرعباس ایران حمل شوند، امارات را به عنوان مقصد آخر جهت ارسال کالاها ثبت می‌کردند.

درطول آخرین دور تحریم‌ها، ایران مجبور بود نفت خام فروش نرفته را در تانکریایی کنار ساحل انبار کند تا سطح تولید بالا را حفظ کنند زیرا استخراج

مجدد نفت در زمانی که چاه‌ها خاموش می‌شوند پرهزینه است. طبق گفته بلومبرگ، ایران دوباره به این تاکتیک متوسل شده‌است و نفت خام را در ابرتانکرهای شرکت ملی نفت ایران در کنار جزیره خارک انبار می‌کند. البته تاکنون تهران آن مقدار نفت خامی را که در دوره تحریم‌های قبلی انبار کرده بود و به میلیون‌ها بشکه می‌رسید، انبار نکرده‌است. چنان‌که در سپتامبر ۲۰۱۸ گزارش شد دو تانکر نفت ایرانی در کنار سواحل امارات شناوراند.

در اوج تحریم‌های ۲۰۱۲، تانکرهای نفت ایرانی دستگاه‌های ردیابی خود را خاموش می‌کردند، کشتی‌های خود را دوباره رنگ می‌زدند و حتی نام آن را نیز تغییر می‌دادند. با کمک تصاویر ماهواره‌ای معلوم شد که ایران دوباره این راهبرد را به کار می‌گیرد، حداقل چندتانکر در یک ماه بدون روشن بودن دستگاه ردیاب‌شان شناسایی شدند. در طول آخرین دوره تحریم‌ها، تانکرهای ایرانی ردیاب هایشان را خاموش می‌کردند و نفت را در میانه دریا به تانکرهای خارجی منتقل می‌کردند. روزنامه *فایننشال تایمز*^۲ گزارش کرد که از ۱۶ سپتامبر ۲۰۱۶ حداقل ۷ تانکر ایرانی در حال فرستادن سیگنال موقعیت، شناسایی شده‌اند. این کشتی‌ها به *تانکرهای روح*^۳ معروف هستند.

بابک زنجانی، بازرگان با نفوذ ایرانی، همکاری نزدیکی با سپاه پاسداران انقلاب اسلامی داشت. او توانست موج اول تحریم‌ها را با شیوه پوشاندن نام منابع نفت ایرانی و فروختن آن‌ها در بازار آزاد و انتقال میلیون‌ها بشکه

^۲Financial Times

^۳Ghost tankers

از تانکری به تانکر دیگر دور بزند. زنجانی در سال ۲۰۱۳ دستگیر شد و به خاطر امتناع از پرداخت ۱,۹ میلیارد دلار از درآمدهای نفتی متهم به اختلاس شد و اکنون در آستانه مجازات اعدام است.

همسایگان و شوالیه‌های سیاه

ایران به شدت روی کشورهای همسایه افغانستان و عراق در دوردن تحریم‌های قبلی تکیه داشت. بانک‌های افغان به طور خاص جهت پرداخت واردات ایران به کار می‌رفتند. در سال ۲۰۱۲ رئیس اتحادیه صرافی‌های افغانستان گفت ریال با کامیون به این سوی مرزها می‌آید و به دلار آمریکا تبدیل می‌شود. دلال‌های افغانی برای مبادله از ۵ تا ۷ درصد حق کمسیون دریافت می‌کردند.

در سپتامبر ۲۰۱۸، یک صراف افغانی در کابل به بلومبرگ گفت که او یک تاکسی پر از چمدان‌های پول نقد را با یک کنترل از راه دور از مرز ایران عبور می‌دهد. او گزارش داد که به ازای هر دو تا سه سفر، ۲۲۰ هزار دلار جابجا می‌کند. تاجران به دلیل داشتن روابط و روایید چندبار ورود، توسط پلیس مرزی افغانستان مورد پرسش و ایست‌بازرسی قرار نمی‌گیرند. بنابر سخنان خان‌جان‌الوکوزای^۴، معاون رئیس اتاق بازرگانی و صنایع افغانستان، تاجران دلارها را در مقابل ریال در بازارهای سیاه ایران به فروش می‌رسانند

^۴Khan Jan Alokozay

سپس ریال‌ها را از آن جایی که ارز پذیرفته شده‌ای است به افغانستان قاچاق می‌کنند تا آن‌ها را با نرخ رسمی در استان‌های مرزی به فروش برسانند. در نتیجه‌ی این مبادله پول، افغانستان با مشکلات مربوط به خودش مواجه است. دلارهای آمریکایی که به داخل ایران قاچاق می‌شوند منجر به کمبود دلار در افغانستان می‌شوند. تاجران که در استان‌های مرزی افغانستان به طور سنتی به تجارت با ایران شناخته شده‌هستند، دلارها را نیز جابجا می‌کنند که در مقابل باعث کاهش ارزش پول افغانستان می‌شوند. به گزارش رویترز روزانه به میزان دو تا سه میلیون دلار از مرز رد می‌شود. این فقط نمونه‌ای از حفره‌های پرشماری است که ایران برای واردکردن طلا و ارزهای فیزیکی استفاده می‌کند.

ایرانی‌ها از عراق نیز دلار می‌خرند. حدود ۲,۶ میلیون ایرانی در سال ۲۰۱۷ برای راهپیمایی مذهبی، دیدن اماکن مقدس مسلمانان شیعی در کربلا و نجف به عراق سفر کردند. دولت عراق می‌خواهد خرید دلار توسط ایرانیان در صرافی‌های عراقی را سخت‌تر کند. در همین زمان، عراق خواستار لغو تحریم‌ها است تا به خرید نفت ایران، به عنوان منبع سوخت نیروگاه‌های قدرت تولیدکننده ۴۰ درصد برق عراق، ادامه دهد.

بیش‌تر کالاهایی که در طول آخرین دوره تحریم‌ها به ایران قاچاق می‌شد از امارات و عمان صورت می‌گرفتند اما وقتی وزارت خزانه‌داری از کار افتاد، ایران به عراق روی آورد. بی‌کفایتی و فساد بخشی از دولت عراق به ایران اجازه می‌داد تا از روی بسیاری از قوانین و مقررات عبور کند. غیر از عرضه

نفت برای تامین برق، ایران اهرم فشار دیگری نیز، به خاطر ارتباط با احزاب و نظامیان شیعی عراقی، دارد.

یکی از تاکتیک‌های نادیده گرفته‌شده، نقش کولبران یا باربرها است. برای مثال، کردهای عراقی به خویشاوندان خود در مناطق کردنشین ایران پول و مواد غذایی می‌آورند. این کار می‌تواند تبدیل به یک تجارت پرسود شود. باربران یا کولبران برای نسل‌های متمادی هر چیزی را از سیگار و تجهیزات الکترونیکی گرفته تا مشروبات الکلی قاچاق می‌کرده‌اند. با استناد به داده‌های دولت ایران، از سوی وزارت کشور، برای حدود ۶۸ هزار کولبر کرد ایرانی مجوزهای ویژه‌ای صادر شده تا از سوی پلیس مرزی متوقف نشوند. از ژوئن ۲۰۱۸، آنان اجازه دارند از مرزهای نیمه‌رسمی با عراق وارد گمرکات بشوند. کشورهای اروپای شرقی نیز که پیوندهای تجاری قوی در اشتراک با ایران ندارند در گذشته کانال‌هایی برای تجارت در شرایط تحریم بودند. کشورهایی چون بلاروس، مجارستان و رومانی در دوره قبلی مجازات نقض تحریم، به تحریم‌ها در چشم فرصتی سودآور می‌نگریستند و لقب شوالیه‌های سیاه را به‌دست آوردند. در این دوره تحریم‌ها، روشن نیست آن‌ها چه نقشی را ممکن است بازی کنند.

شرکت‌های پوششی و سهمیه‌بندی

ایران شدیداً وابسته به شرکت‌های پوششی برای انجام تجارت در کشورهای از جمله چین، عراق، لیختن‌اشتاین و امارات است. طبق گفته برزو دارآگاهی، گزارشگر و عضو ارشد غیرمقیم شورای آتلانتیک، این کار مستلزم استخدام

افراد خارجی به عنوان شرکای خاموش یا ثبت اسامی مستعار است تا بلافاصله لو نروند. ایران همچنین از شرکت های خصوصی در امارات و عراق که به ملکیت شهروندان عرب از عراق، لبنان و سوریه درآمده اند، استفاده کرده است. این افراد کالاها را خریداری می کنند و آنها را به صورت قانونی از امارات و عراق حمل می کنند و در نهایت آنها را از طریق مسیرهای دریایی یا زمینی به ایران قاچاق می کنند.

بنابر اظهارات پدرام سلطانی، نائب رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، تاجران ایرانی برای دورزدن تحریم ها شرکت های جدیدی را با نام شرکای چینی شان باز می کردند و دارایی هایشان را به آنان می سپردند. در سال ۲۰۱۳، توسط *وال/استریت ژورنال*^۵ گزارش شد که سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۵۰ شرکت پوششی را در گرجستان با نام شرکای گرجی شان باز کرده بود.

یکی از راه ها برای حفظ واردات اقلام حیاتی از جمله مواد دارویی که اخیرا توسط شرکت سرمایه گذاری خارجی ایران^۶ به کار گرفته شد، صرف ۳ میلیون دلار برای خرید یک شرکت داروسازی ورشکسته فرانسوی بود. شرکت سرمایه گذاری خارجی، ده ها حساب نقدی و مقدار ۵ میلیارد دلار سرمایه گذاری در ۲۲ کشور خارجی دارد. این شرکت دارایی ها را جهت اطمینان از دستیابی به کالاها، خدمات و فناوری های کلیدی، اولویت بندی

^۵Wall Street Journal

^۶FIC

می‌کند. شرکت سرمایه‌گذاری خارجی به‌طور خاص این کارخانه داروسازی را برای اطمینان‌یافتن تهران از توانایی تامین داروی بیماری‌های واگیردار خرید. چنین وارداتی در گذشته با وجود معافیت برای نیازهای بشردوستانه با مشکلاتی همراه بود. شرکت سرمایه‌گذاری خارجی در یک خانه بازرگانی افغانی، یک مجموعه ساخت قطعات خودرو برزیلی، یک شرکت خط لوله آلمانی و حتی در یک بنگاه تامین مالی اجاره‌عمانی که با عربستان سعودی سهام است، سرمایه‌گذاری کرده است. هم‌چنین این نهاد در یک شرکت اماراتی برای خرید ابزارآلات تولید برق نیز سرمایه‌گذاری کرده‌است.

به‌منظور کاهش اثر تحریم‌ها روی مردم ایران، مجلس ایران در نظر دارد مقرراتی را برای افزایش واردات کالاهای اساسی و فروش آن‌ها به قیمت‌های یارانه‌ای تصویب کند. گوشت، برنج، شکر و نان می‌توانند به صورت کوپن‌های سهمیه‌ای که در زمان جنگ ایران و عراق معروف شدند، توزیع شوند. این اقدامات، به آسیب‌پذیرترین قشر ایرانی یعنی روستاییان فقیر کمک می‌کند. در ماه جولای، سازمان برنامه و بودجه از بسته اجرایی سخن به میان آورد که در کاهش تاثیر تحریم‌ها کمک خواهد کرد.

همچنان‌که شرکت‌های اروپایی ایران را ترک می‌کنند، چین احتمالاً بزرگترین ذینفع باشد. وقتی که توتال فرانسه در ماه آگوست از طرح گازی پارس جنوبی خارج شد، شرکت ملی نفت چین به عنوان جایگزین مطرح شد، اگرچه خطرپذیری آن تا ۸۰ درصد افزایش خواهد یافت. به‌طور مشابه، هم‌اکنون که هند خروج از طرح بندر چابهار را بررسی می‌کند؛ جایی که در

آن ۵۰۰ میلیون دلار برای ساخت دو اسکله سرمایه‌گذاری کرده بود، چین می‌تواند وارد شود. در خلال همین بحث، ماهیگیران در خلیج فارس از حضور قایق‌های چینی در محدوده ماهیگیری آنان اعتراض دارند. بسیاری از ایرانیان کالاهای چینی را در مقایسه با کالاهای غربی، کم کیفیت می‌دانند اما به یاد دارند چگونه آن‌ها ده سال پیش به سرعت بازار را تسخیر کردند. وقتی که داروها و مواد اولیه دارویی از چین و هند در طول دوره تحریم‌های قبلی به ایران سرازیر شدند، بسیاری از ایرانیان اعتراض داشتند که داروها یا تاثیر نمی‌گذارند یا منجر به اثرات جانبی جدی‌ای می‌شوند.

نتیجه‌گیری

جمهوری اسلامی ایران، در طول چهار دهه، نشان داده‌است توانایی نجات یافتن از اختناق اقتصادی را دارد و در حال پاک‌کردن گردوغبار کتاب تجربیات دورزدن تحریم‌های قدیمی خود است. اما مردمانش مجبور به تحمل درد قابل توجهی هستند که فقط ترکیب نارضایتی‌ها از بیماری‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را دربردارد.

به دلیل تهدید مداوم دولت ترامپ مبنی بر خروج از سند جامع مشترک اقدام و بازگرداندن تحریم‌ها، ایران یک سال وقت داشته‌است تا برای پاسخ‌اش برنامه‌ریزی کند. با این حال اگرچه سیستم‌های تشخیص و دانش ایران نسبت به جایی که بوده‌اند در حال حرکت و پیشروی هستند، به گفته فرهاد علوی، یک وکیل مدافع تحریم در واشنگتن، این بدین معنی نیست

که دولت ایران از زمان تحریم‌های سال ۲۰۱۲ روش‌های جایگزین موثرتر و بهتری یافته‌است.

بار دیگر، دولت ایران ایالات متحده را به خاطر تحریم‌ها سرزنش خواهد کرد؛ استدلالی که چون در ابتدا آمریکا و نه ایران از توافق هسته‌ای خارج شد، قوت بیشتری می‌گیرد. اما مردم ایران قبل از این که ترامپ به ریاست برسد ناامید شده بودند زیرا آن‌ها مزایای اندکی را از برنامه جامع مشترک اقدام به خاطر فساد و سوءمدیریت گسترده داخلی دیده بودند. یک سوال کلیدی این است که اکنون آیا صبر ادعایی مردم ایران قبل از کمرنگ شدن تحریم‌ها تمام خواهد شد؟

مباحث تکمیلی

درباره نویسندگان

هالی داگرس^۷ یکی از همکاران غیرمقیم حوزه امنیت خاورمیانه در مرکز راهبرد و امنیت اسکوکرافت^۸ شورای آتلانتیک و همچنین سردبیر وبلاگ ایران سورس مرکز اسکوکرافت و متصدی هفته نامه ایرانیست است. در سال ۲۰۱۳، او برای تز مدرک ارشد خود از دانشگاه آمریکایی قاهره تحقیق خود را درباره ایران در زمینه آثار تحریم ها به انجام رساند.

باربارا اسلاوین^۹ طرح آینده ایران در شورای آتلانتیک را رهبری می کند. او نویسنده کتاب «دوستان تلخ، دشمنان پیش رو: ایران، آمریکا و مسیر پیچ خورده به رویارویی» است و نه بار از ایران دیدن کرده است. نویسندگان از مسعود مستجابی به خاطر مشارکت او در این یادداشت قدردانی می کنند.

درباره اندیشکده شورای آتلانتیک

شورای آتلانتیک یک سازمان غیرحزبی است که جهت ارتقای رهبری سازنده و مشارکت ایالات متحده آمریکا در امور جهانی بر اساس نقش مرکزی جامعه آتلانتیک در مواجهه با چالش های امروزی جهان فعالیت می کند.

^۷Holly Dages

^۸Scowcroft

^۹Barbara Slavin

طرح آینده ایران

این طرح در مرکز جنوب آسیای شورای آتلانتیک در صدد ارتقای همکاری آمریکا-ایران و افزایش فهم عمیق از ایران برای آگاهاندن سیاست‌گذاران آمریکا در اتخاذ رهیافت‌های جدید با جمهوری اسلامی است. این طرح یک فضای امن سیاسی و بستر تحلیل دقیق را فراهم می‌کند که هم نقدهای شکاکانه و هم ارزیابی‌های خوش‌بینانه از مقاصد و بلندپروازی‌های ایران باهمدیگر مطرح شوند تا یک اجماع بی‌طرفانه در سیاست‌گذاری نسبت به ایران، ایرانی‌ها و خاورمیانه به دست آید.

